

Försvarsutskottets yttrande

1987/88:4 y

över proposition 1987/88:154 med förslag till lag om
förbud mot utförsel av krigsmateriel, m.m. jämte
motioner

FöU

1987/88:4 y

Till utrikesutskottet

Utrikesutskottet har berett försvarsutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 1987/88:154 med förslag till lag om förbud mot utförsel av krigsmateriel samt de motioner som väckts med anledning av denna proposition.

Försvarsutskottet konstaterar att ifrågakarande proposition liksom motionerna behandlar ett brett spektrum av frågor med anknytning till den svenska krigsmaterielexporten, m.m. Flertalet av dessa frågor och aspekter får anses ligga utanför försvarsutskottets beredningsområde. Utskottet har därför valt att i detta yttrande avstå från att avge synpunkter på enskildheter i propositionen och på de olika motionerna som sådana. I stället kommer utskottet att här nedan redovisa sin övergripande syn på vissa grundläggande frågor som aktualiseras i propositionen och även i flertalet motioner. Krigsmaterieexportfrågorna kan värderas och prövas utifrån flera olika utgångspunkter inom det utrikes- och säkerhetspolitiska fältet. Nedan redovisade synpunkter anläggs med utgångspunkt från försvarsutskottets beredningsområdes horisont och från det uttalande om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar som riksdagen gjorde i samband med 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95 bil. 1, FöU 1986/87:11 s. 132, rskr. 310).

I riksdagens tillkännagivande gjordes sålunda, med betoning av de behandlade frågornas betydelse och det säkerhetspolitiska värdet av politisk enighet kring de redovisade bedömningarna, vissa uttalanden om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar. Den inriktning som fastlades i tillkännagivandet angavs med instämmande i vad försvarsministern anförde i proposition 1986/87:95 vilket i sin tur byggde på vad som anförts av en i denna del enig försvarskommitté (SOU 1987:9).

Sålunda anförde försvarsutskottet, sedermera riksdagen, följande (FöU 1986/87:11 s. 127–128).

Utskottet instämmer i försvarsministerns och försvarskommitténs övergripande bedömning att en inhemsk kapacitet att utveckla, tillverka och underhålla försvarsmateriel är en för Sverige betydande säkerhetspolitisk tillgång, som bidrar till att skapa respekt för vår vilja och förmåga att föra en långsiktig, fast och konsekvent alliansfri politik och att värna vårt land. En

inhemsk försvarsindustri utgör i många fall en förutsättning för våra möjligheter att under kriser och i krig självständigt kunna vidmakthålla vår försvarsmateriel. Med en egen forskning och försvarsindustri kan vi förse försvarsmakten med materiel som är anpassad till de speciella behov och förutsättningar som vårt värnpliktssystem, vår försvarsplanering och vår geografi skapar. Därigenom ges också bättre möjligheter att till rimliga kostnader välja en egen försvarsprofil som ökar effekten av vårt försvar och minskar verkan mot oss av de vapen och motmedel som maktblocken utvecklar för användning mot varandra. Härtill kommer att kraven på sekretess för viss materiel är så höga att anskaffning i utlandet är antingen omöjlig eller olämplig varvid en svensk utveckling och produktion framstår som det enda möjliga alternativet. Dessutom ger en inhemsk försvarsindustri möjlighet till krigsproduktion.

Utskottet instämmer också i vad försvarsministern i anslutning till försvarskommitténs förslag anför beträffande betydelsen av svensk försvarsindustri och dess framtida förutsättningar. Export av viss omfattning är nödvändig för att bevara väsentliga delar av den svenska försvarsindustrins kompetens, kapacitet och konkurrensförmåga. Som alternativ till import bidrar samarbete med utländsk industri till att inom landet bevara och befästa systemkompetenser som annars i längden inte skulle kunna upprätthållas. Hög teknisk och industriell kompetens i den svenska försvarsindustrin är en förutsättning för ett effektivt framtida samarbete med utländsk industri. Samarbetets lämplighet från utrikes- och försvarspolitisk synpunkt prövas av statsmakterna, varvid det är en självklar förutsättning att samarbetsprojektens villkor inte begränsar våra möjligheter att föra vår neutralitetspolitik. Det är angeläget att vårt utlandssamarbete i försvarsmaterielfrågor fördelas på flera länder så att ensidiga beroendeförhållanden kan undvikas. Utskottet instämmer även i vad som i övrigt anförts om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar.

Utskottet delar försvarsministerns och försvarskommitténs uppfattning att den för ett litet land ovanligt breda industriella förmåga att sammanhålla utveckling och tillverkning av kvalificerad försvarsmateriel som för närvarande finns i Sverige så långt möjligt bör bevaras. Utskottet noterar att försvarskommittén inte funnit något betydande materielområde där det med utgångspunkt från försvarets långsiktiga behov inom landet finns onödig industriell kapacitet, men instämmer i likhet med försvarsministern i bedömningen att det däremot finns ett flertal områden där den svenska försvarsindustrins kapacitet behöver anpassas till försvarsmaktens behov av materiel och till rimliga exportantaganden. I likhet med försvarsministern anser utskottet att man vid en sådan anpassning även måste ta rimliga regionalpolitiska hänsyn.

Med hänsyn till betydelsen av här behandlade övergripande frågor och till det säkerhetspolitiska värdet av politisk enighet kring de redovisade bedömningarna anser *utskottet* att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna vad som i det föregående uttalats om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar.

Försvarsutskottet får i detta sammanhang, då de behandlade frågorna fått förnyad aktualitet genom den nu föreliggande propositionen och det ytterligare utredningsarbete som i denna aviseras, anledning att särskilt understryka det värdefulla i att riksdagen lagt en hållfast grund för den vidare beredningen genom detta uttalande om den svenska försvarsindustrins betydelse och förutsättningar. Betydelsen av detta gemensamma ansvarstagande för den övergripande, säkerhetspolitiskt motiverade syn som här ovan

återgivits får anses snarast ytterligare accentuerad av den omständigheten att det i den offentliga debatten och i hittillsvarande utredningsarbete framkommit en mängd indicier på överträdelser gentemot gällande bestämmelser för utförsel av krigsmateriel – överträdelser som självfallet måste beivras och förebyggas med all kraft. Det är en uppenbar nödvändighet att den krigsmaterielexport som bedöms angelägen från säkerhets- och försvarspolitisk synpunkt sker i former och enligt kriterier som är förenliga med Sveriges allmänna utrikespolitiska mål och svenska lagar.

I föreliggande proposition anför föredragande statsrådet att det enligt hennes mening är angeläget att ingående och allsidigt analysera hur sambandet mellan den svenska försvarsindustrins utvecklingsbetingelser och behov av export gör sig gällande liksom hur ett sådant samband kan tänkas komma att utveckla sig i framtiden. Hon aviserar därför sin avsikt att föreslå regeringen att tillkalla en parlamentarisk kommitté för att kartlägga och analysera i vilken utsträckning det inom ramen för den av riksdagen i 1987 års försvarsbeslut fastlagda inriktningen föreligger behov av export av krigsmateriel för att bibehålla en livskraftig svensk försvarsindustri. I denna kommittés uppdrag kommer enligt föredragande statsrådet även att ingå att analysera de konsekvenser i fråga om kostnader, teknisk kompetens och beroende av andra länder som kan bli följden dels av import av vapen, dels av ett mer omfattande försvarsindustriellt utvecklings- och produktionssamarbete med utländsk industri. Föredragande statsrådet avstår, med hänvisning till detta kommande uppdrag, från att i föreliggande proposition lämna förslag till ny reglering av försvarsindustriellt samarbete mellan svensk och utländsk industri.

Till detta får försvarsutskottet med utgångspunkt från sitt beredningsområde anföra följande.

Den inriktning enligt ovan som fastlades av riksdagen i 1987 års försvarsbeslut – och inom vars ram krigsmaterielexportfrågorna nu föreslås närmare utredas av en särskild parlamentarisk kommitté – grundades på arbetet i 1984 års försvarskommitté som enligt sina direktiv kom att ägna försvarsindustrifrågorna särskilt stor uppmärksamhet. Det ter sig naturligt och angeläget att försvarsindustrifrågorna noggrant bereds av parlamentariska försvarskommittéer med tanke på dessas hävdvunna uppgift i vårt svenska försvarsplaneringssystem att med utgångspunkt från en säkerhetspolitisk helhetsbedömning skärskåda planeringsläget inom hela totalförsvaret för att utifrån detta kunna bedöma och avväga behov och problem inom de olika delarna. Även om, såsom nu föreslås, vissa frågor rörande krigsmaterielexport och försvarsindustrisamarbete, m.m. görs till föremål för en särskild parlamentarisk utredning torde även nästa försvarskommitté komma att behöva ägna dessa frågor betydande uppmärksamhet inom ramen för sitt ordinarie arbete. Det torde enligt försvarsutskottets mening vara av säkerhetspolitisk vikt att

arbetet inför och inom resp. parlamentarisk utredning tidsmässigt planeras FöU 1987/88:4 y
och i övrigt läggs upp på ett sådant sätt att en gemensam färdriktning kan
anges.

Stockholm den 26 april 1988

På försvarsutskottets vägnar

Arne Andersson

Närvarande: Arne Andersson i Ljung (m), Olle Göransson (s), Åke
Gustavsson (s), Gunhild Bolander (c), Evert Hedberg (s), Göthe Knutson
(m), Ingemar Konradsson (s), Ingvar Björk (s), Hans Lindblad (fp), Olle
Aulin (m), Iréne Vestlund (s), Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c), Christer
Skoog (s), Lennart Holmsten (s) och Carl-Johan Wilson (fp).